

Istorisiri de suflet-folositoare

și pagini inedite din *Limonariu*

Traducere din limba greacă veche de
protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă și
Laura Mândrilă

SOPHIA / METAFRAZE
București

Cuprins

<i>Pavel de Monemvasia</i>	5
I. Puterea milosteniei	9
II. Despre femeile descoperite în apropierea Muntelui Latros, pe vremea împăratului Constantin	18
III. Despre cel chemat să dea socoteală cu trei zile înainte de sfârșitul său.	26
IV. Despre cel ce s-a spovedit la un părinte sfânt în Muntele Olimpului	32
V. Despre femeia care a mers la avvá Neofit spre a se mărturisi	35
VI. Despre săracul care se ruga în biserica din cartierul Halcopratia	40
VII. Despre preotul oprit de la săvârșirea celor preoțești de către episcopul său	45
VIII. Despre preotul căzut în desfrânare	48
IX. Despre cei trei monahi căzuți prizonieri în Africa	53

X. Despre copilul care a avut la Sfântul Botez o vedere minunată.	61
XI. Despre monahul din peșteră	66
XII. Despre cel ce s-a mărturisit înaintea icoanei Domnului nostru Iisus Hristos	74
XIII. Despre femeia aflată pe o insulă [pustie] împreună cu fiul ei	77
XIV. Despre femeia care a murit și apoi a înviat .	84
XV. Despre fericita Marta, egumena lăcașului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu din cetatea de Dumnezeu păzită a Monemvasiei, aflat în josul lăcașului Hodoghitria din același castru, mai sus de apa lui Vlyharós	89
XVI. Despre [femeia] canonică.....	94
XVII. Despre Serghie, demotul din Alexandria .	101

ADDENDA

Pagini inedite de *Limonariu*

<i>Pratum Spirituale I</i>	115
<i>Pratum Spirituale II</i>	120
<i>Pratum Spirituale III</i>	144

Pavel de Monemvasia

Cel mai bine conservat oraș bizantin din Peloponez, Monemvasia, a fost înființat, în acord cu *Cronica Monemvasiei*, în perioada invaziilor slave din secolul al VI-lea (582/3 sau 587/8) de către spartani, devenind un important centru comercial și maritim, dar în permanență pradă atacurilor pirateresti – cum ne arată și textele *Istorisirilor de suflet-folositoare*.

Pavel, autorul acestor istorisiri, se numără printre cei mai străluciți episcopi care au păstorit cetatea Monemvasiei; se pare că a activat în cea de-a doua jumătate a secolului al X-lea, în acord cu menționarea numelui său în *Synodiconul Monemvasiei*¹ și, de asemenea, cu sigiliul episcopal, descoperit în Corint, care atestă existența istorică a unei persoane cu acest titlu

¹ V. Laurent, „La liste épiscopale du synodicon de Monembasie”, *ÉO* 32 (1933), p. 145.

și acest nume¹. Născut în acele locuri, se pare că a fost intim legat de Mănăstirea Latros – centru monastic distins prin activitatea sa iconofilă în decursul persecuției declanșate în secolul al VII-lea împotriva sfintelor icoane –, unde s-a format duhovnicește și de care amintește în cea de-a doua istorisire a colecției de față. Astfel, pentru viața episcopiei de Monemvasia relațiile duhovnicești cu Mănăstirea Latros au reprezentat o constantă duhovnicească dacă ne gândim că și Petru – primul episcop de Monemvasia atestat documentar – a luat parte activă la Sinodul din 787, care a restabilit cinstirea sfintelor icoane, după cum actele sinodului o adevăresc, și a întreținut relații strânse cu Mănăstirea Latros.

Istorisirile de suflet-folositoare s-au bucurat de o apreciere deosebită în perioada medievală, fiind traduse nu doar în limba latină, ci și în limba arabă. Au fost alcătuite sub înrâurirea *Scării* Sfântului Ioan Sinaitul, la care, de altfel, autorul și face referire (istorisirile IV și XI), înscriindu-se în străvechea tradiție a apoftegmelor, al cărei început se situează în secolul al IV-lea.

¹ La aceasta se adaugă și notița prezentă atât la începutul istorisirii a XVII-a, cât și la finele ei, în manuscrisul Vatican 57: „Ale preacuviosului între monahi Pavel, episcop al Monemvasiei, în Peloponez, istorisiri, foarte succinte și mult-folositoare, ale câtorva bărbați preacuvioși”.

Un element aparte, prin care se disting aceste bijuterii ale literaturii hagiografice, îl constituie faptul că autorul recurge în permanență la tehnica povestirii în povestire, în încercarea de a convinge lectorul că nu el a fost martorul direct și nemijlocit al celor relatate, cu intenția lăuntrică, nemărturisită, de a abate atenția de la persoana sa.

Tehnica aceasta predispune la alte profunzimi ale artei comunicării catehetice pe care evlavia eclesiastică este obligată să le cultive pentru a readuce înaintea cititorului asceza ca singurul răspuns ce poate lămuri omului toate întrebările și neliniștile sale existențiale, oferindu-i astfel șansa de a se deschide cu adevărat relației depline cu Dumnezeu.

Pentru istorisirile II-XVII ale traducerii de față, am folosit textul critic elaborat de John Wortley¹; textul critic al primei istorisiri a fost publicat recent de Alastair Carroll².

¹ *Les récits édifiants de Paul, évêque de Monembasie, et d'autres auteurs*, Paris, 1987, pp. 28-137.

² „Paul of Monembasia, *Historia animae utilis*, BHG 1449d, Cod. Vat. Gr. 57”, în *Metaphrastes or Gained in Translation: Essays and Translations in Honour of Robert H. Jordan*, Belfast Byzantine Texts and Translations, Belfast, Ed. Belfast Byzantine Enterprises, 2004, pp. 185-193.

*Ale preacuviosului între monahi Pavel,
episcop al Monemvasiei, în Peloponez,
istorisiri, foarte succinte și mult-folositoare,
ale câtorva bărbați preacuvioși*

I

Puterea milosteniei

Un oarecare monah ne-a istorisit:

– Când am trecut odată pe la Sfântul Teodoret, patriarhul Antiohiei, și am fost poftit de el la masă, acesta i-a povestit smereniei mele următoarele:

Acum câteva zile a ajuns pe aici un străin, nespălat, netuns și îmbrăcat în zdrențe, pe care l-am chemat să ia masa împreună cu mine; când veni și se așeză alături de noi, am văzut că mânca cu mâna stângă, pentru că mâna dreaptă îi era învelită în zdrențe până la încheietură. L-am întrebat: „De ce nu mănânci cu mâna dreaptă, ci cu cea stângă? Că și Vasile cel Mare în învățăturile

sale morale spune: «Mâna dreaptă să slujească trupului de la coapse în sus, iar cea stângă, asemenea, de la coapse în jos»”, iar el mi-a răspuns: „Să-mi fie cu iertare, preasfinte stăpâne, din când în când se abate asupra mea o suferință și din această pricină îmi este peste putință.” Încercând să-l silesc să vorbească, dar văzând că nu voia [nicidecum], am tras, ca în glumă, zdreanța în care îi era învelită mâna și i-am descoperit o parte din ea; atunci mâna a slobozit un miros foarte urât și respingător, încât toți se țineau de nas și nu știau cum să scape de el; [și aceasta s-a petrecut] până când și-a învelit la loc mâna în sfânta aceea zdreanță, și așa s-a pus capăt acelui miros urât, cumplit și de nesuportat; atunci eu – zice [patriarhul] –, uimit din pricina acestora, am început să-l silesc pe bărbatul [acesta] să-mi spună ce se întâmpla. Iar el, suspinând din rărunchi, se apucă să povestească: „Eu, preasfinte papă¹, am avut o mamă preafrumoasă la trup, care a rămas văduvă de foarte tânără, eu fiind singurul ei prunc; și odată ce tatăl meu muri, după cum

¹ În vechime acest titlu era conferit nu doar episcopilor în general, ci chiar și preoților (P. Batifol, *L'Église naissante et le catholicisme*, Paris, 1927, p. 353, n. 2). În prezent, face parte din titulatura oficială a Patriarhului Alexandriei (ca atare este amintit, printre alții, și de Eusebiu al Cezareei în *Istoria bisericească* [VII, 24]) și a episcopului Romei.

am spus, ea se dădu risipei, beției și destrăbălării, astfel că de pe urma desfrânării a ajuns să adune foarte mulți bani; nici când am ajuns la vârsta maturizării rânduite de lege, ea nu a încetat această viață de rușine, numai că s-a întâmplat să-i vină și ei sfârșitul. După ce am cugetat și am înțeles de unde se adunase o asemenea bogăție, mi-am pus în inimă a urma calea lepădării de cele pământești – căci averea de pe urma tatei și a mamei era [nespus de] mare –, zicând: «Ca nu cumvă, Stăpâne Doamne Dumnezeule, să mă folosesc de bogăția aceasta necurată și necuvioasă, pe toate le voi da la biserici și la săraci, de sufletul mamei mele.» Așa făcând, am dat totul, fără a păstra pentru mine nimic altceva decât veșmintele de pe mine. Deși am făcut asta pentru sufletul mamei mele cu toată bunăvoința și credința nepregetată, îmi ziceam: «Cum voi ști oare sau cine îmi va spune dacă Dumnezeu a primit cele date săracilor – mai ales că acestea fuseseră adunate de pe urma unor socotiri urâte? [Cum voi ști oare sau cine îmi va spune dacă] mama mea va fi avut parte de oarecare ușurare sau folos mulțumită unor asemenea danii și milostenii?» Am venit așadar, domnul meu, la Ierusalim, la patriarh care, la auzul celor petre-

Libris .RO
Respect pentru oameni și cărți

cute, îmi spuse: «Ai făcut [foarte] bine, o, fiule, îngrijindu-te de mântuirea mamei tale; căci cu aceasta, ție îți faci bine, învrednicindu-ți sufletul de mântuire. Numai că nimeni nu-ți poate adevăra cu desăvârșire care va fi urmarea celor petrecute; du-te în [pustiile] Sketei și Tebaidei, și acolo vei afla bărbați purtători de Dumnezeu, care au darul vederii cu duhul și pot, în urma rugăciunii și a descoperirii, să-ți aducă lămurire.»

De îndată ce am ajuns în [pustiile] Sketei și Tebaidei, am auzit cum mi se spune de către acei părinți cuvioși și vrednici de pomenire, care vorbeau [așa] neîndoielnic mânați de smerenia lor peste măsură: «Nu există în ziua de azi printre noi, fiule, cineva asemenea celui pe care-l cauți; dar dacă vrei să ne asculți sfatul, du-te și mai în adâncul pustiei, și acolo vei găsi un om al lui Dumnezeu desăvârșit, în stare să-ți aducă lămurire. Să nu te biruie duhul trândăviei la gândul trudei, ci îndrăznește și du-te.» După ce am luat prescuri, binecuvântare și apă, am mers treizeci de zile; și am aflat o mică peșteră și puțină apă, iar în jurul apei – urme de om. Cuprins de bucurie, am bătut, după obicei, și a răspuns dinăuntru sfântul avvă. După ce m-a întâmpinat și a avut loc rugăciunea obișnuită la întâlnirea dintre

monahi, ne-am așezat. Îmi spune robul lui Dumnezeu: «Bine ai venit, fiule. Care e pricina pentru care te-ai trudit atâta venind până aici? Spune-mi cum petrece astăzi neamul creștinilor? Cum sunt împărații? Cum stă credința?» Atunci i-am răspuns: «Prin cuvioasele voastre rugăciuni, ale celor ce trăiți ca îngerii, toate cele ale noastre se fac în smerenie și pace; în schimb am nevoie, stăpâne, de luminare în privința lucrului pentru care am venit și mă rog ție [pentru asta], căzându-ți la picioare.» La întrebarea: «Care e pricina venirii tale la noi», i-am înfățișat toate, precum s-a arătat [mai sus], și i-am spus: «Rogu-mă, stăpâne, ca, prin rugăciunea ta plină de îndrăzneală și bine primită înaintea lui Dumnezeu, să primesc înștiințarea dacă sârmana mea mamă a avut parte de vreun folos sau nu – ceea ce mă rog să nu se întâmple.» Mi-a răspuns adevăratul rob al lui Dumnezeu: «Fiule, o asemenea cerere este peste puterea și virtutea mea, dar ne vom ruga împreună lui Dumnezeu; și ceea ce va voi și va dori ne va descoperi El nouă.» Făcând cu toiagul său de finic un cerc în afara peșterii, m-a așezat în el și mi-a poruncit ca vreme de șase zile să nu mă așez, pe cât îmi stă în putere, nici să mănânc, nici să beau, ci să mă rog lui Dumnezeu noaptea și

ziua ca să-mi descopere ceea ce ceream. «Iar eu voi face același lucru înăuntrul peșterii; că are puterea Judecătorul gândurilor și al rărunchilor și al celor necunoscute să ne descopere nouă, nevrednicilor, după voia Sa.» Cu o rugăciune stăruitoare, m-a lăsat în mijlocul cercului și a intrat în peșteră; făcând eu întocmai șase zile și șase nopți, la venirea celei de-a șaptea, am intrat într-o stare ca de ieșire din sine. Am văzut în partea stângă un lac plin de necurății și urât-mirositor, și capetele unor [oameni] care se ridicau și se lăsau în jos la fundul lacului, iar printre ei am zărit-o și pe mama mea care se afunda și se ridica până la gât, care m-a recunoscut și a început să mă strige: «Bunul meu fiu, miluiește-mă!» și iar se ducea la fundul necurățiilor și iar se ridica până la piept și striga: «Preadulcele meu fiu, miluiește-mă! Fiul meu, ajută-mă!», și iar se ducea la fund. Am văzut-o ridicându-se pentru a treia oară și din nou strigând cu și mai multă jale, cu multe lacrimi și vaiete: «Fiul meu, ajută-mi! Fiul meu, milostivește-te! Fiul meu, nu mă lăsa în strâmtorarea asta [de care am parte]!» Iar eu, ca și cum nu mi-ar fi păsat de primejdie, mi-am întins mâna dreaptă și, apucând-o de părul capului, în timp ce ea se ducea la fund,

mi-am afundat mâna în groapa acelei necurății până la încheietura mâinii. Cum am ridicat-o, am văzut la dreapta o colimvitră cu apă curată, limpede și frumos mirositoare, am afundat-o în ea și, după ce am spălat-o de murdăria aceea urât mirositoare, am lăsat-o acolo, printre oame-nii îmbrăcați în veșminte albe și strălucitoare, slăvind și lăudând dimpreună cu aceia pe Hris-tos, Dumnezeuul nostru. Odată cu venirea zori-lor, m-a strigat [la el] robul lui Dumnezeu, care voia să afle dacă am avut parte de vreo vedere. În timp ce îi povesteam, el îmi adeverea spusele, fiindcă, după cum spunea, le văzuse și el pe [toa-te] acestea. Iar când i-am arătat mâna, fiindcă nu puteam suferi mirosul cel fără de măsură de urât, sfântul a spus: «Să nu te pună pe gânduri acest lucru; că aceasta e pecetea adevărului, spre încredințarea noastră și a tuturor celor ce vor auzi și [te vor] vedea că vedenia a fost adevărată, nu vis, nici închipuire și că Dumnezeu are pute-rea ca și după moarte să facă milă și [să-Și arate] îndurările cu cei ce din toată inima fac danii și milostenii pentru cei ce s-au mutat mai înainte [din viața asta], dându-le lor mila [Sa], că îndu-rările Lui sunt peste toate lucrurile și poate câte vrea. Iar cât privește această mână a ta, mărturi-

sesc că Dumnezeu ar fi putut s-o vindece în chip desăvârșit de mirosul cel urât, dar, cum am spus, pentru a nu părea în ochii lumii cu neputință de crezut sau îndoielnice [cele petrecute], a binevoit El să rămână așa.» După ce mi-a vorbit astfel robul lui Dumnezeu, a luat bucata asta veche de pânză pe care o vezi, tăind-o din rasa sa monahală, mi-a învelit mâna și numaidecât a încetat cu totul mirosul cel urât; ba mai degrabă, mulțumită lui, s-a prefăcut în miros plăcut, care stăruie atunci când [mâna] mi-e învelită. Iar dacă cineva încearcă s-o desfacă, așa cum ai făcut tu mai devreme, nimeni nu poate îndura mirosul cel peste măsură de urât. După toate acestea, mi-a spus mie acel cu adevărat rob al lui Dumnezeu: «Iată, după atâta drum, te-a biruit oboseala și nu ai nimic din cele de trebuință. Cum o să te întorci în țara ta fără a avea parte de osteală?» Pe când îmi spunea el acestea, iată că a suflat vântul de miazăzi și un nor aducător de furtună s-a ridicat de la miazănoapte, iar sfântul avvá a grăit: «Îți poruncesc ție, Îngerului sub a cărui putere stă norul: În numele lui Iisus Hristos, Care ține frâiele norilor și le chivernisește pe toate cu mâna Sa cea atotputernică, ia-l pe fratele acesta pe un nor și du-l la ale sale. Ca tuturor să

povestească mărețiile lui Dumnezeu și [faptul] că tuturor celor care cer drept și fără șovăire le poate împlini cererile făcute prin mijlocirea daniilor și a milosteniilor pentru cei morți, dar și pentru cei vii; că milostivirile Sale sunt peste toate lucrurile Lui, din neam în neam și până în veac.» Ridicându-mă, așadar, norul, m-a lăsat în fața casei – așa cum s-a petrecut cu Daniil [prorocul] în groapa [cu lei] și cu alții –, slăvindu-L și lăudându-L pe Hristos, Dumnezeul nostru în toată cumpătarea și curăția; că Lui I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.”

